

Şəhla Cabbarlı

Tarix boyu sərhədləri dəyişən, qurulmuş dağdan, yeni xəritələr cızan iki yol mövcud olub: Hərb yolu, diplomatik yol. Hərb hər zaman aktuadır. Diplomatiya isə güclülərin zəiflər üzərində hədə, təhdid, məcburemə funksiyasına çevrilən yol kimi xarakterizə edilirdi.

Müharibələr bütün dövrlərdə uzunmüddətli və qısamüddətli olub. Uzun çəkən müharibələr, əsasən hansısa ərazi uğrunda böyük güclərin müharibəsidir. Bu müharibələrdə nadir hallarda bir tərəf qələbə qazanır. Əksər hallarda hər iki tərəf böyük tələfat verir, nəticə bərabər olur. Qısa

müddətdə başa çatan müharibələr isə, əsasən güclü və zəif dövlətlər arasında olur. Güclülər düşməni sarsıdıcı zərbə vurur və qısa müddətdə mütləq qələbə qazanır.

Geridə qoyduğumuz 44 günlük Vətən müharibəsi də qısa çəkən müharibələrdən sayılır - diplomatiyanın həll edə bilmədiyi, hərb yolu ilə qalib gələn müharibə. Biz qələbə qazandıq, torpaq bütünlüyümüzü təmin etdik, 8 rayondan erməniləri tamamilə qovduq.

Bu yazıda tarixdə ən uzun və ən qısa çəkən, eyni zamanda dünyanın, qitələrin xəritəsini dəyişən müharibələrdən bəhs olunacaq.

Qərb-Şərq toqquşmaları

Orta əsrlərdə ilk ən uzun çəkən müharibələr "Xaçlı səfərləri" ("Səlib yürüşləri") hesab olunur. Bu səfərlər Qərbin Şərqi olan tamahı, işğalçılıq və qarətçilik yürüşləri idi. 1095-ci ildə Roma Papasının verdiyi "xeyir-dua" ilə, 1096-cı ildə yürüşlər başlandı. 1270-ci ilə kimi fasilələrlə davam edən bu yürüşlərin nəticəsində Şərq ölkələrində minlərlə insan həyatını itirdi, yüzlərlə tarixi şəhər dağıdıldı, yandırdıldı və tarixə qovuşdu. Mədəniyyət vəhşicəsinə məhv edildi. Zəngin kitabxanalar, dəyərli əşyalar Avropaya daşındı. Beləliklə, Şərq bir də iki əsr sonra dirçələ bildi.

İkinci uzun çəkən müharibə "Yüzlü illik müharibə" hesab olunur. Bu müharibə İngiltərə ilə Fransa arasında fasilələrlə 100 il davam etdi. 1337-ci ildə zəngin torpaqlar hesab edilən Flandriya uğrunda başlandı. Yüz il ərzində baş verən döyüşlərə quru və dəniz döyüşləri daxil idi. Əvvəllər İngiltərə bir sıra qələbələr qazandı. Lakin XV əsrin əvvəllərində Janna Darkin başladığı üsyan, Orleanın azad olunması nəticəsində əsaslı dönüş yarandı və üstünlük Fransaya keçdi. Müharibənin sonu Fransa üçün dağıntılara, yoxsul-

luğa və xəzinə boşalmasına gətirib çıxarsa da, onlar ingilisləri tamamilə krallıqdan qovub, xeyli ərazilər əldə edə bildilər. İngiltərədə isə feodal bürokratiyası gücləndi və ölkənin müharibədən tək qazancı isə Kale limanı oldu. Bu, heç bitməyən sonrakı əsrlərdə də ingilis-fransız müharibələrinin əsasını qoyan müharibə idi.

Ən uzunmüddətli müharibə

Bəşər tarixinin ən uzun çəkən müharibəsi 335 il davam edib. Hollandiyada, İspaniyanın II Filipin kralı olduğu Habsburqlar xanədanının həm siyasi, həm də dini gücünə qarşı 17

yekun müqavilə ilə 335 il çəkən siyasi və torpaq üstünlüyü uğrunda gedən müharibə şəraiti sona çatdı.

İngilis hegemonluğu

Tarixin ən maraqlı araşdırılan müharibələrindən biri də "Yeddi illik müharibə"dir. 1756-1763-cü illəri əhatə edir. Bu, Avropada hegemonluq və yeni müstəmləkələr ələ keçirmək uğrunda yarış idi. Müharibənin əsas tərəfi dənizlərdə güclü olan İngiltərə idi. İngiltərə dənizdə hərbi donanma üstünlüyünü qoruyarkən, quruda isə müttəfiqi Prussiyaya güvənirdi. Bu müttəfiqliyə alternativ qüvvə isə, Ost-Hind şirkətindən öz müstəmləkələrini

Gün var əsrə bərabər və ya müharibələr tarixi: 38 dəqiqə, 44 gün, 335 il...

nın bu müharibədə ağır hərbi və diplomatik məğlubiyyəti bir neçə il sonra başlayacaq Böyük Fransa İnqilabına zəmin yaratdı.

Qurtuluş savaşı

Üç il davam edən qurtuluş savaşı (1919-1922) - Mustafa Kamal Paşanın başladığı, ölkəsi əsir olan bütün xalqlara güc, ilham verən Anadolu hərəkatları. Birinci Dünya müharibəsi (1914-1918) üç imperiyaya son qoyub, yeni dünya düzeninin qurulduğu ən böyük keçid dövrü oldu. Yekun olaraq bağlanan "Versal" sülhünə görə, bütün xalqlara dövlət qurmaq üçün şərait yaradılarkən, nədənsə Osmanlıda yaşayan türklərə hər hansı bir dövlət yaradılmasından söhbət getmirdi. Əksinə, onlar İngiltərə və Fransanın mandat dövlətlərinin tərkibində eriyib itəcək idilər.

Lakin Kiçik Asiyada Osmanlının

qurtuluşu təhvil alınması prosesi ilə birlikdə 1.5 saat çəkdi. Müharibəyə qatılan 700 zənzibarlı hərbiçidən 500-ü öldürüldü. Sultan Xalid isə qaçdı. Sonradan onun fərqli yollarla Almaniyaya mühacirət etdiyi bildirildi.

İsrail ərəblərə qarşı

İkinci qısa müharibə "Altı günlük müharibə"dir. 1967-ci ilin 5 iyun tarixində başlandı və 6 gün davam etdi. Bu, İsrail ilə Ərəb Birliyi arasında gedən müharibə idi. Birlik SSRİ-nin dəstəyi ilə silahlanmışdı və özünü müharibəyə hazır hiss edirdi. Hətta, Misir Prezidenti Camal Əbdül Nasir müharibə başlamazdan qabaq demişdi ki, "Yəhudilər bizi müharibə ilə qorxudular, biz isə onlara deyirik: Əhən və səhən (Xoş gəlmisiniz)". Hətta, daha bir açıqlamasında müharibə başlayarsa, İsrail yox edəcəklərini demişdi.

ABŞ və SSRİ hər iki tərəfi müharibədən çəkindirməyə çalışsa da, nəticə olmadı. Döyüşü İsrail başladı və ilk olaraq Misir, Suriya və İordaniya aerodromlarını bombalayaraq, bütün döyüş təyyarələrini sıradan çıxardı. Dünya şokda idi. Daha əvvəl bu şok Almaniyada SSRİ aerodromlarını bombalayanda baş vermişdi. 6 gün ərzində Səudiyyə Ərəbistanı, Yəməni, Küveyt və digər ərəb ölkələrinin bir hissəsini bərpa edib, yeni dövlət qurdular. Nəticə olaraq dünya düzeninin xəritəsi yenidən dəyişirdi. Bu, XX əsr tarixində müharibələrdən sonra nəticə ilə barışmayıb, öz haqqını alan böyük millət davası kimi tarixə düşdü.

"Altı günlük müharibə" İsrailin tam qələbəsi ilə başa çatdı. Müharibənin nəticələri bu günədək qüvvədədir. Qüds İsrailin oldu, pan-ərəbizm birdəfəlik çökdü. İsrail bölgədə rəqibsiz güc oldu və torpaqlarını dördqat artırdı. Qəzza, Sinay yarımadası, Golan təpələri, Qüds torpaqları İsrailin nəzarətinə keçdi. İsrail qalib idi və heç kim onu mühakimə etmədi.

Üçüncü qısamüddətli müharibə 1971-ci ildə Hindistan ilə Pakistan arasında baş vermişdi. 3 dekabr tarixində başlanan müharibə 13 gün davam etmişdi. Buna tarixdə üçüncü Hindistan-Pakistan müharibəsi də deyilir. Müharibəni Pakistan başlayır və Hindistanın hərbi bazalarını bombalayır. "Çingizxan əməliyyatı" adlanan bu əməliyyatda Hindistana müəyyən qədər zərər verir, lakin onlar səfərbərlik elan edərək genişmiqyaslı döyüşlərə başlayırlar. Partizan hərəkatları hindliləri irəli aparır. 17 dekabrda Pakistan təslim olur və müqavilə bağlanir.

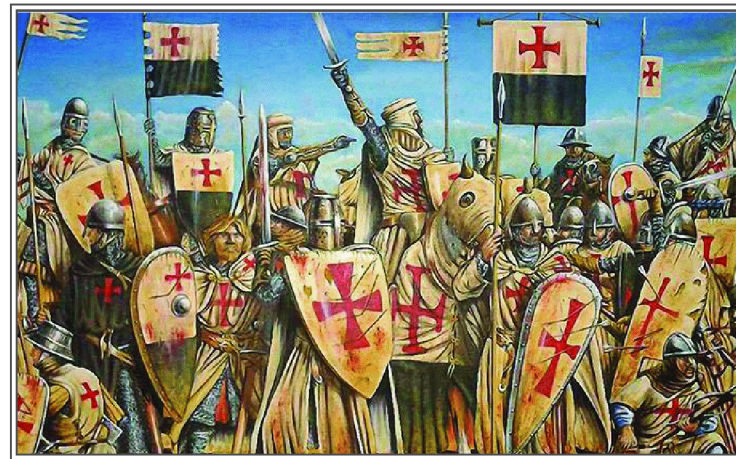
Döyüşün nəticəsində Banqladək dövləti öz müstəqilliyini elan etdi. Pakistan Prezidenti Yahya xan xalqından üzr istəyərək istefa verdi və növbəti il hər üç dövlət arasında qarşılıqlı anlaşma əldə edilərək dostluq və sülh müqaviləsi bağlandı. Dünya xəritəsində yeni dövlət doğuldu.

Bəzən qısa müddətdə böyük zəfərlər qazanılıb, bəzən isə onilliklər boyu axıdılan qandan kimsə fayda götürə bilməyib

qorumaq istəyən Fransa, onun dəstək verdiyi və Avropanın mərkəzində hegemon dövlətə çevrilmək istəyən Avstriya, qərbdə Prussiyanın təsirini azaltmaq və yeni torpaqlar əldə etmək istəyən Rusiya, əlavə olaraq İspaniya və İsveç müttəfiqliyi vardı.

Müharibələrin gedişində İngiltərə qarşı tərəfi dənizlərdə blokadaya salırdı. Saksoniyaya hücum etməklə "Ves-

ölüm fərmanı olan "Sevr" müqaviləsini yerlə yeksan edən böyük qurtuluş savaşı başlandı. Anadolu türkləri dünyaya qarşı savaşa öz ölkələrinin bir hissəsini bərpa edib, yeni dövlət qurdular. Nəticə olaraq dünya düzeninin xəritəsi yenidən dəyişirdi. Bu, XX əsr tarixində müharibələrdən sonra nəticə ilə barışmayıb, öz haqqını alan böyük millət davası kimi tarixə düşdü.

Cəmi 38 dəqiqə...

tifalya" sülhünü pozan Prussiya bəzi müharibələrdə qələbə qazanırdı. Lakin Prussiyanın quruda bir sıra ciddi məğlubiyyətləri Avstriya ilə Rusiyanın müqavilə bağlamaları ilə yekunlaşdı. Ən əsas müharibə Fransa və İngiltərə arasında gedirdi. Dənizlərdə Fransa donanmasını ağır məğlubiyyətə uğradan İngiltərə "7 illik müharibə"nin qalibi oldu. 1763-cü ildə Parisdə bağlanan sülh müqaviləsinə görə, İngiltərə Fransadan Kanadani, Floridani, Luizyananın bir hissəsini və Hindistandakı fransız mülklərini aldı. Avropada da əsas söz sahibi İngiltərə oldu. Fransa-